

SECTION 6. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF INTERETHNIC AND INTERCULTURAL RELATIONS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-455-9-11>

POPULAR PSYCHOLOGICAL VIEWS AND DEMOGRAPHIC CHALLENGES

ПОПУЛЯРНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ І ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ

Chaika G. V.

*Candidate of Psychological Sciences,
Senior Researcher of the Laboratory of
Personality Psychology
G. S. Kostiuk Institute of Psychology
Kyiv, Ukraine*

Чайка Г. В.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії психології
особистості
Інститут психології
імені Г. С. Костюка
м. Київ, Україна*

Ми не знаємо коли і за яких умов вперше було поставлене питання надмірного зростання людського населення. Проте можна сказати, що поширення монастирів з ідеєю целібату у середньовічній Європі сприяло тому, що населення зростало не дуже швидко (хоч це завдання не було навіть заявлено). Епідемія чуми різко скоротила населення Європи, і дивним чином монастирі після цього стали занепадати.

На науковому рівні демографічні питання, в тому числі питання швидкого зростання населення почали вивчатися в Європі у 18–19 сторіччі. Цей час характеризувався суттєвими здобутками в медицині, зокрема в акушерстві, появі концепції вакцинації, поширенням ідей гігієни, дезінфекції і стерилізації спочатку серед медичного персоналу, а потім і серед широких верств населення. Все це привело до суттєвого зниження смертності загалом, смертності серед породіль, новонароджених і дітей, подовженню очікуваної тривалості життя. Це, в свою чергу, призвело до лавиноподібного зростання населення Європи,

різкого збільшення міст як місць дуже великої концентрації людей. Створилася дивна ситуація, коли економіка країн Європи зростала дуже швидко, а кількість людей, що живуть у злиднях, зростала ще швидше. Пізніше, у міру розвитку інших країн, із такою проблемою стикнулися жителі усіх куточків нашої планети.

Одним із перших науковців, хто поглянув на цю ситуації саме з демографічної точки зору був Т.Р. Мальтус [2]. Він доходить висновку, що народонаселення зростає в геометричній прогресії, а засоби існування – в арифметичній, іншими словами рано чи пізно виникне ситуація, коли засобів існування не вистачатиме на всіх. Різні лиха, такі як епідемії або війна, знижують чисельність населення і на певний час засобів існування знову вистачатиме на всіх, але лише на певний час. Як людина релігійна Т.Р. Мальтус запропонував ідею моральної стриманості, тобто церква мала заохочувати своїх парафіян вести себе стримано у сексуальному плані з метою зниження кількості вагітностей і, відповідно, народжуваності.

Церковні діячі не сприйняли ідеї Т.Р. Мальтуса, проте інші прошарки населення, перш за все добре освічені, а також ті, хто переймався тяжким матеріальним станом простих людей, погодилися, що надмірна народжуваність погіршує ситуацію як у багатодітних сім'ях, так і в країні в цілому. Ідеї необхідності знижувати народжуваність йшли рука об руку з ідеями покращення стану жінок. Зменшення числа дітей у сім'ї дає жінці більше вільного часу, який вона може витратити на власну освіту або на кар'єру, що дасть їй економічну незалежність і принесе додатковий добробут її сім'ї.

Поступово багатодітна сім'я перестала розглядатися як ідеал, кількість дітей у сім'ях стала знижуватись. Особливо сильно ця тенденція проявилася у другій половині 20 сторіччя. Саме у цей час з'явилася велика кількість засобів попередження небажаної вагітності, вони стали активно пропагуватися медичними і соціальними працівниками, були зняті обмеження на їх продаж. У цей час секс перестав дорівнюватися появі дитини, він став чимось на кшталт фізичних вправ. Тепер жінка і тільки жінка вирішує, чи народжувати їй і скільки дітей їй мати. Широкими верствами населення такий стан речей став сприйматися як однозначно позитивний, як ознака звільнення жінки. І хто буде слухати демографів, які щось там бурмочуть про катастрофічне зниження народжуваності, на фактичне зниження корінного населення в європейських країнах. Кількість «білого», умовно «християнського» європейського населення знижується. Так, загалом населення Європейських країн зростає, але це відбувається за

рахунок міграції з мусульманських країн, а також країн Африки. В Україні ця проблема видна сильніше, оскільки міграція до країни була незначною навіть у мирні часи. В результаті, населення України з 1991 до 2014 року знизлося на 10 мільйонів. Зараз ситуація стала ще гіршою через війну і велику кількість біженців.

А яку позицію займають «володарі думок» щодо народжуваності? Вони продовжують тренд на остаточне «звільнення» жінки. Ще 10–20 років тому можна було побачити рекламу із жінкою у колі сім'ї, яка, приміром, збирає дітей до школи, або готує вечерю для всієї сім'ї, включаючи дітей. Тепер такі картинки сприймаються як ілюстрації «сімейного рабства». Так само забута реклама жінки-матері, тепер рекламується лише «вільна» жінка, яка робить професійну кар'єру. Для такої жінки діти – лише тягар. Особливо хочу зупинитися на ідеях ЛГБТ-спільноти. Так бажання вільного вибору власної ідентифікації, у тому числі у гендерному питанні йде в ногу із світоглядом постмодерну, який характеризується внутрішньої свободою особистості, її звільненням від економічних або політичних структур [1]. Але треба пам'ятати, що ЛГБТ-людина не може мати дітей. Тобто вона може стати опікуном дитини, але народити дитину може лише здорова жінка, яка психологічно відчуває себе жінкою. А перехід жінки до інших гендерних категорій позбавляє її такої можливості.

На шляху зниження надмірної народжуваності європейська спільнота пройшла точку балансу, там де свобода жінки дорівнювала б її бажанню мати дітей. Психологічно суспільство все ще бориться за права жінки, розуміючи їх як такі, що дають їй право не мати дітей взагалі. В результаті корінні європейці вимирають. А оскільки європейські ідеї після певної затримки у часі починають сприймаються іншими спільнотами нашої планети, можна очувати появи тенденції на вимирання усього людства.

Література:

1. Harvey D. *The Condition of Postmodernity*. Blackwell Publishers. 1989.
2. Malthus T.R. *An Essay on the Principle of Population*. Oxford World's Classics. 2008.